

Cybersecurity and Law

2026 Nr 1(15)

DOI: 10.35467/cal/226068

Nielegalne czynności operacyjno-rozpoznawcze w postępowaniu sprawdzającym oraz próby wprowadzenia ich do procesu karnego

Część I

Kazimierz PAWELEC

Uniwersytet w Siedlcach

ORCID: 0000-0001-8669-0249

E-mail: pawelec.kancelaria@op.pl

Streszczenie

Problematyka dotycząca pozyskiwania informacji w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych zarówno w trakcie postępowania sprawdzającego, w tym także czynności niepowtarzalnych, jak również na późniejszych etapach postępowań karnych należy do niezwykle złożonych, jak również kontrowersyjnych. Z jednej bowiem strony mamy do czynienia z ważnymi interesami państwa, jego bezpieczeństwem, ale z drugiej – bezwzględnie obowiązującymi gwarancjami chroniącymi prywatność obywateli, tajemnice korespondencji, komunikowania oraz przewidującymi konsekwencje za nadużywanie prawa. Kodeks postępowania karnego powyższych kwestii nie reguluje w sposób wyraźny, w tym zwłaszcza dowodów pośrednio nielegalnych. Praktyka wskazuje, że podejmowane były próby legalizowania nielegalnie pozyskiwanych informacji w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych dowodami pośrednimi oraz próbami wprowadzania ich do procesów karnych. Tego rodzaju praktyka spotykała się ze zdecydowaną krytyką, w tym także w zakresie niejawnych czynności przeprowadzanych podczas postępowań sprawdzających, które umykały jakiegokolwiek kontroli. Tej też problematyce poświęcona została niniejsza publikacja.

Słowa kluczowe

Czynności sprawdzające i niepowtarzalne, czynności operacyjno-rozpoznawcze, owoce zatrutego drzewa, zakazy dowodowe

Abstract

The issue of gathering information as part of operational and investigative activities, both during preliminary investigations – including one-off operations – and at later stages of criminal proceedings, is an extremely complex and controversial one. On the one hand, we are dealing with vital state interests and national security; on the other,

however, there are absolute guarantees protecting citizens' privacy and the confidentiality of correspondence and communications, as well as provisions setting out the consequences of abusing the law. The Code of Criminal Procedure does not expressly regulate these matters, particularly with regard to indirectly unlawful evidence. Practice shows that attempts have been made to legitimise information obtained unlawfully during operational and investigative activities by treating it as circumstantial evidence and seeking to introduce it into criminal proceedings. Such practices have been met with strong criticism, including in relation to classified activities carried out during investigative proceedings, which were beyond any form of oversight. This publication is devoted to this very issue.

Keywords

Investigative and non-reproducible activities, operational and reconnaissance activities, the 'fruit of the poisonous tree', evidential prohibitions

Uwagi wprowadzające

W ramach postępowania sprawdzającego wielokrotnie wykonywane są czynności niepowtarzalne. Wskazane czynności częstokroć inicjują postępowanie przygotowawcze w razie zaistnienia zdarzeń uzasadniających popełnienie przestępstwa bądź uzyskania informacji na jego temat. Źródła tych informacji mogą być bardzo różne, poczynając od stosownego zawiadomienia, poprzez zaistnienia konkretnych zdarzeń, np. wypadków drogowych, informacji anonimowych czy też z wiedzą organów policyjnych powziętych z niejawnych źródeł. Czynności sprawdzające, w tym niepowtarzalne, określa art. 316 k.p.k.¹. Jest on powtórzeniem przepisu art. 272 k.p.k. z 1969 r. Stąd aktualność zachował pogląd, że ich wprowadzenie do procedury karnej miało na celu zwiększenie uprawnień stron postępowania przygotowawczego, co łączyło się z podniesieniem ich waloru dowodowego.

Czynności niepowtarzalne w ścisłym znaczeniu oznaczają takie czynności, których nie będzie można wykonać lub ponowne ich wykonanie będzie bezcelowe z punktu widzenia odpowiedzialności karnej. Niepowtarzalność tych czynności, których w przyszłości nie będzie można wykonać, będzie wynikała z faktu nieistnienia już źródła dowodowego, zarówno osobowego, jak również rzeczowego. Stąd niepowtarzalność będzie mogła wynikać nie tylko z obawy przed utratą źródła dowodowego, ale również z jego zniekształceń wynikających, np. z upływem czasu, warunków atmosferycznych, oddziaływania innych czynników zależnych lub niezależnych od człowieka, co spowoduje, iż ponowne przeprowadzenie czynności w przyszłości nie będzie możliwe bądź uznane za bezcelowe².

Art. 316 § 1 k.p.k., choć ogranicza zakres czynności, których nie będzie można powtórzyć na rozprawie, to jednak nie można zapominać o możliwości ich przeprowadzenia poza rozprawą (art. 177 § 2 k.p.k. lub art. 396 k.p.k.). Zauważyć należy, że brak możliwości faktycznego powtórzenia czynności dowodowej na rozprawie, chociaż stanowi podstawowe kryterium przy uznaniu czynności za niepowtarzalną, to jednak dla przypisania tego charakteru znaczenie będzie

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. j.t. z 2026 r. poz. 490 ze zm.).

² J. Skorupka [w:] P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System prawa karnego procesowego. Postępowanie przygotowawcze, t. 10, Warszawa 2019, Lex/el.

posiadała tzw. niepowtarzalność dowodowa, którą należy ściśle powiązać z ustaleniami faktycznymi oraz rodzajem pozyskanego dowodu.

Nie można również tracić z pola widzenia statusu czynności niepowtarzalnych. Są one wyrazem założeń normatywnych w zakresie udziału w nich stron postępowania. Dlatego też przy ocenie terminu „czynność niepowtarzalna” nie można dokonywać wyłącznie oceny, że nie da się jej przeprowadzić na rozprawie sądowej. Zachodzi konieczność rozważenia, czy zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz wypracowaną praktyką będzie ona faktycznie powtarzalna. Zasadnym zatem jest pogląd, że choć czynność faktycznie jest możliwa do powtórzenia, to wielokrotnie nie musi oznaczać, iż należy do niepowtarzalnych.

W praktyce przyjęto, że do czynności niepowtarzalnych należą, np. określone w art. 207 § 1, 209 § 1, 210, 211, 219, 316 § 3, 173 § 1, 172, 74 § 2 pkt. 2 k.p.k. Przedłożone wyliczenie nie może być uznane za enumeratywne, zwłaszcza że niektóre z czynności niepowtarzalnych mają również charakter zabezpieczający ślady i dowody przestępstwa. Z reguły były one podejmowane w toku postępowania w niezbędnym zakresie w oparciu o treść art. 308 § 1 k.p.k. przy zachowaniu reguł z art. 316 k.p.k.³

Czynności operacyjno-rozpoznawcze w postępowaniu sprawdzającym i ich charakter

Do spornych należy kwestia, czy czynności operacyjno-rozpoznawcze mogą być przeprowadzane podczas czynności poprzedzających wszczęcie postępowania karnego (sprawdzające, niecierpiące zwłoki)? W piśmiennictwie W. Osiecki dopuszczał taką możliwość. Nie widział jej jednak w ramach prowadzonych czynności sprawdzających, argumentując, że nie miały one charakteru procesowego. Pogląd ten podzielił R. A. Stefański i B. Kurzempa⁴.

Powołani Autorzy, jak się wydaje, nie mieli racji, argumentując, że przeprowadzając czynności O-R powinno być dopuszczalne, a wskazuje na to praktyka, podczas postępowania sprawdzającego. Ich charakter był bowiem zupełnie inny, a zmierzający m.in. do ujawnienia zaplanowanego przestępstwa i zapobieżeniu jego popełnieniu lub potwierdzenia, że określony czyn wyczerpuje ustawowe znamiona przestępstwa, ale znajdującego się w katalogu czynów zabronionych dopuszczających możliwość zastosowania tego rodzaju technik, przy zachowaniu zasad subsydialności i proporcjonalności⁵.

Oceniając materiał uzyskany przez uprawnione organy przy zastosowaniu czynności O-R przed wszczęciem postępowania karnego, co do zasady jest wyłącznie materiałem informacyjnym. W postanowieniu z 30.11.2010r.⁶ Sąd

³ Szerzej: K.J. Pawelec, Zarys metodyki pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych, Warszawa 2021, s. 203-207.

⁴ W. Osiecki, Kontrola rozmów telefonicznych w ustawodawstwie polskim, „Nowe Prawo” 1987, nr 9, s. 98-99; R.A. Stefański [w:] Z. Gostyński (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 1998, s. 601; B. Kurzempa, Kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych według przepisów Kodeksu postępowania karnego, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 3, s. 84-85.

⁵ Zob. M. Błoński, Zarys przedmiotowy i podmiotowy podsłuchu procesowego, „Palestra” 2012, nr 7-8, s. 82-90; K.J. Pawelec, Substytuowanie dowodowe nielegalnych czynności operacyjno-rozpoznawczych, „Przegląd Sądowy” 2018, nr 3, s. 77; K.J. Pawelec, Znaczenie dowodowe czynności operacyjno-rozpoznawczych w cyberprzestrzeni. Granice zastosowania i konieczne ograniczenia [w:] H. Wyrębek (red.), Bezpieczeństwo informacyjne. Wieloaspektowość poznania, Siedlce 2024, s. 138.

⁶ III KK 152/10, OSP 2011, nr 6, poz. 65.

Najwyższy stwierdził: „Materiał uzyskany operacyjnie nie jest – co do zasady – materiałem dowodowym, lecz materiałem informacyjnym. Jeżeli w ustawach policyjnych pojawia się wyraz „dowód” w kontekście czynności operacyjno-rozpoznawczych, to wiadomo, że chodzi co najwyżej o informację o czymś, co może dopiero uzyskać status środka dowodowego, ale dopiero po wszczęciu postępowania karnego, jeżeli w ogóle organy ścigania uzyskują tzw. podstawę faktyczną wszczęcia postępowania przewidzianą w art. 303 k.p.k. Sama zaś informacja uzyskana operacyjnie będzie mogła stanowić podstawę wyrokowania, jeżeli znajdzie przed sądem potwierdzenie w ramach procedury dowodowej określonej syntetycznie mianem dowodu ścisłego⁷”.

Podobne stanowisko zajął SN w postanowieniu z 26.11.2020 r.⁸ uznał, że „Celem zakupu kontrolowanego jest uzyskanie wcześniej – w drodze czynności operacyjnych – wiarygodnych informacji o przestępstwie, wykrycie sprawców i uzyskanie dowodów. W ujęciu celów, do których ma zmierzać zakup kontrolowany ustawodawca pominął cel „wykrycia przestępstwa” i określił go w postaci sprawdzenia uzyskanych wcześniej wiarygodnych informacji o przestępstwie. Tak więc działania określone w art. 19a omawianej ustawy, w każdym przypadku powinny być poprzedzone uzyskaniem wcześniej wiarygodnych informacji o przestępstwie, a zatem każde działanie w ramach tego art. 19a powinno być poprzedzone posiadaniem takich informacji i dopiero wówczas może zmierzać do wykrycia sprawców przestępstwa oraz uzyskania materiałów, które mogą mieć znaczenie dowodowe w przyszłym procesie⁹”.

Zauważyć warto, że określone czynności policyjne, dotyczące zwłaszcza zakupu kontrolowanego czy też kontrolowanej łapówki mogą być dokumentowane za pomocą urządzeń technicznych, a nawet drona (BSP)¹⁰.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego dopuszcza także, po zaistnieniu przesłanek z art. 184 k.p.k. możliwość przesłuchania przez organ procesowy, jako świadka funkcjonariusza, który przeprowadzał czynności operacyjno-rozpoznawcze. Jednak treść jego zeznań nie może dotyczyć ujawnienia tzw. „kuchni operacyjnej”. Może zaś dotyczyć okoliczności związanych z przebiegiem zdarzeń polegających na dokonaniu w sposób niejawni, nabycia przedmiotów pochodzących z przestępstwa, o których mowa w art. 19 ustawy o Policji¹¹.

Art. 326 § 1 k.p.k. stanowi, że prokurator stanowi nadzór nad postępowaniem przygotowawczym, także w zakresie w jakim sam go nie prowadził. Powyższe wskazuje, że nadzór ten dotyczy również czynności wykonywanych przed wszczęciem postępowania, który mógł obejmować także czynności operacyjne, których zadaniem było potwierdzenie uzyskanych informacji¹².

⁷ Por. R. Kmiecik, Postępowanie karne-procesowe-wykorzystanie wyników czynności operacyjno-rozpoznawczych, Glosa krytyczna do postanowienia SN z 10.11.2010 r., III KK 152/10, OSP 2011, nr 6, poz. 65.

⁸ I KK 12/19, Lex nr 321 5540.

⁹ Por. J. Kudła, Czynności operacyjno-rozpoznawcze pozwalające na znalezienie dowodów. Glosa do wyroku SA z 29.01.2020r., II AKa 219/19, Lex/el. Autor zaaprobował zakaz ujawniania podczas rozprawy informacji dotyczących zakresu i rodzaju czynności operacyjnych – „kuchni operacyjnej”; postanowienie SN z 20.02.2023r., II KK 2023, Lex nr 3549764 – dotyczące działania dopuszczalnego w ramach tzw. prowokacji policyjnej.

¹⁰ P. Opitek, T. Aleksander, Podstawy prawne użycia bezzałogowych statków powietrznych do realizacji czynności procesowych i operacyjno-rozpoznawczych, „Prokuratura i Prawo” 2024, nr 2, s. 95-116.

¹¹ Wyrok SA z 29.01.2020r., II AKa 219/19 z glosą aprobującą J. Kudły, lex/el.

¹² J. Tylman [w:] P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System prawa karnego i procesowego, t. X, Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016, Lex/el.

To on będzie decydował o wprowadzeniu do postępowania przygotowawczego wyników czynności operacyjno-rozpoznawczych, ale na decyzje sądu nie będzie miał jakiegokolwiek wpływu. To ważne, albowiem to sąd będzie ocenił o dopuszczalności dowodu, w tym także wniosku dotyczącego legalizacji czynności operacyjno-rozpoznawczych przeprowadzanych przed wszczęciem postępowania karnego.

Powtórzymy, czynności operacyjno-rozpoznawcze można prowadzić również na etapie przedprocesowym, np. w ramach czynności niepowtarzalnych lub sprawdzających, co spotykane jest w praktyce, chociaż niezmiernie rzadko informacje na ten temat są udostępniane opinii publicznej. Na tym tle wyłania się jednak istotna kwestia związana z możliwością podejmowania tego rodzaju czynności w stosunku do osób korzystających z immunitetów (np. sędziowskiego, prokuratorskiego, poselskiego, senatorskiego czy też dyplomatycznych). Analiza przedmiotowa poszczególnych immunitetów może prowadzić do wniosku, że osoby z nich korzystające nie mogą być pociągnięte do odpowiedzialności bez wyrażenia zgody właściwych organów bądź nie podlegają orzecznictwu sądów polskich. Nie oznacza to jednak, że wobec nich nie mogą być prowadzone rzetelnie czynności operacyjno-rozpoznawcze. Możliwość wykorzystania uzyskanych materiałów będzie zatem uzależniona od zgody właściwego organu zezwalającego na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej. Brak takiej zgody spowoduje konieczność zniszczenia wskazanych materiałów¹³.

Problematyka potraktowania zastosowania czynności operacyjno-rozpoznawczych w stosunku do osób korzystających z tajemnic zawodowych wymaga odrębnego potraktowania¹⁴.

Wyłonił się jednak kolejny problem. Otóż, jak podał B. Breczko¹⁵, ponad dwa miliony razy polskie służby sięgały w 2024 r. po billingi Polaków. Funkcjonariusze mają do nich dostęp i nikt ich nie kontroluje. Nie potrzebują do tego nadzoru ani sądowej decyzji. Niekontrolowany dostęp zapewnia im ustawa z 2016 r., tzw. nowela kwietniowa, która jest sprzeczna z Konstytucją RP, jak też unijnymi przepisami. W 2024 r. służby sprawdzały do kogo dzwonili obywatele, pisali sms-y oraz gdzie logowały się ich telefony. Kogo i dlaczego kontrolowały, tego nie wiadomo. Polski ustawodawca zobowiązał operatorów do przechowywania tego rodzaju danych przez 12 miesięcy, choćby w zakresie, jak długo trwało połączenie, numer rozmówcy, datę, godzinę i numer wysyłania sms-ów, lokalizację numerów w momencie telefonowania albo pisania wiadomości tekstowych. Regulacja „kwietniowa” nakładała na operatorów obowiązek dostępu dla służb, co dawało dla nich możliwość w każdej chwili sięgnięcia po zarejestrowane dane bez zgody prokuratora lub sądu. W rezultacie funkcjonariusze policji, ABW, KAS, CBŚ, CBA czy Straży Granicznej bądź Żandarmerii Wojskowej mogli pobierać billingi zupełnie dowolnych osób, jak też w dowolnym momencie. Wskazane uprawnienia służb, jak również przechowywanie przez nie danych telekomunikacyjnych zawierały informacje chronione prawem do prywatności bez jakiejkolwiek kontroli dostrzeżone zostały przez Rzecznika Praw Obywatelskich, ale póki co nic z tego nie wynikło, toteż w praktyce ich ocena, jeśli zostaną wykorzystane w procesie karnym zajmą się sądy.

¹³ Por. K.J. Pawelec [w:] M. Karpiuk (red.), *Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego. Komentarz*, Olsztyn 2017, s. 154.

¹⁴ Szerzej: K.J. Pawelec, *Substituowanie...*, s. 155.

¹⁵ B. Breczko, *Jak polskie służby inwigilują Polaków?*, *Gazeta Wyborcza* z 31.07.2025 r.

Podobnie należy potraktować, co było już sygnalizowane, przeszukiwanie elektronicznych nośników danych, głównie telefonów komórkowych. W praktyce organów ścigania, zamiast uzyskania zgody na pozyskanie danych, jest zastępowane oględzinami wewnętrznymi, co absolutnie nie gwarantuje ochrony prawnej. Mogą wręcz oznaczać dostęp do danych, które nie mają żadnego związku z prowadzonym postępowaniem, w tym także przed jego wszczęciem. Nie można więc mieć zastrzeżeń do czynienia przez Rzecznika Praw Obywatelskich zabiegów o dostosowanie przepisów ustawowych oraz wewnętrznych regulujących postępowanie służb do konstytucyjnych standardów oraz europejskich regulacji¹⁶.

Art. 217 § 1 k.p.k. będący podstawą tego rodzaju działań organów ścigania nie przewiduje, że przeszukiwanie telefonu (także w ramach czynności sprawdzających) zależy *de facto* od opinii funkcjonariusza w sytuacji, gdy wymagana jest zgoda obywatela. Nikt o nią przecież nie pyta, jak również nie udziela żadnej informacji. Tego rodzaju kontrola, oczywiście po uzyskaniu zgody, powinna mieć miejsce w obecności właściciela lub użytkownika telefonu, po wcześniejszym podaniu podstaw prawnych, jak też faktycznych konieczności przeprowadzenia tego rodzaju czynności, co powinno być poprzedzone wydaniem zaskarżalnego postanowienia lub zarządzenia, choćby z datą wsteczną¹⁷.

Nie można pominąć okoliczności, że w telefonach mogą znajdować się, np. aplikacje bankowe, zdrowotne i in. Praktyka wskazuje, że zapoznanie się z zawartością telefonu zastępowane jest jego oględzinami wewnętrznymi, co w sposób jednoznaczny narusza obowiązujący porządek prawny, chociaż tego nikt nie dostrzega¹⁸.

Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego wskazuje, że na gruncie art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz art. 7 Karty Praw Podstawowych UE, ingerencja w prawo do prywatności jest możliwe, ale przy istnieniu podstaw prawnych oraz przy zachowaniu zasady proporcjonalności. Jak do tej pory ETPC nie rozstrzygnął tej kwestii¹⁹.

Nieco inaczej należy potraktować pozyskiwanie danych, także w ramach czynności niepowtarzalnych, przynajmniej w zakresie zabezpieczenia oraz pozyskiwania dowodów zawartych w systemach informatycznych pojazdów mechanicznych. Aktualnie bowiem realizowane są dyrektywy Unii Europejskiej nakazujące wyposażanie pojazdów w tego rodzaju systemy. Należą one do obowiązkowych w modelach wyprodukowanych po 6.07.2022 r. Z kolei samochody nowe, wyprodukowane przed wskazaną datą, niewyposażone w takie rejestratory będą mogły być sprzedawane na terenie UE do 2024 r., później nie uzyskają stosownej homologacji. Zwrócić jednak należy uwagę, że niektórzy producenci, np. Audi, BMW, Mercedes jeszcze przed lipcem 2022 r. standartowo wyposażali produkowane przez siebie samochody w tego rodzaju systemy informatyczne, rejestrujące oraz przekazujące na serwery producentów trzy poziomy informacji. Chodziło m.in. o systemy GRS z poziomu 1 i 2 reagujące

¹⁶ K. Sobczak, Oględziny wewnętrzne telefonu mogą naruszać prywatność, Prawo.pl, 6.05.2025.

¹⁷ J. Kudła, Czynności operacyjno-rozpoznawcze a problem konstytucyjny, Lex/el, 31.08.2025.

¹⁸ P. Opitek, Przeszukiwanie na odległość jako czynność procesowa, Lex/el, 5.09.2025.

¹⁹ K. Sobczak, Podśluchiwany obywatel bez prawa do zażalenia do sądu, Prawo.pl., 5.10.2025; K. Żaczekiewicz-Zborowska, Sędzia nie dowiódł się, że był podsłuchiwany, wyrok NSA z 22.03.2022 r., III OSK 760/21; P. Rojek-Socha, Szykuje się masowa inwigilacja?. Pod hasłem walki z terroryzmem nowe uprawnienia służb, Prawo.pl., 7.04.2025.

automatycznie w razie zidentyfikowania niebezpieczeństwa, np. hamowaniem czy też innym manewrem obronnym. Jednak dane zapisane w sterownikach, GPS-ach, kamerach, czarnych skrzynkach, w tym zabezpieczonych kodami dostępu, mogły zawierać tajemnice przedsiębiorstwa, jak też dane związane z komunikowaniem się użytkowników, tj. związane z zasadą ochrony prywatności²⁰.

Kończąc powyższe rozważania, warto zwrócić uwagę, że organizacje pozarządowe, jak też Rzecznik Praw Obywatelskich, od lat alarmowali, że uprawnienia służb w zakresie czynności O-R, ingerujących w prywatność obywateli, powinny być pod szczególną kontrolą. Tymczasem praktyka wskazuje, iż była i jest iluzoryczna²¹.

Wprowadzanie do procesu karnego, jako dowodów wyników czynności O-R – konieczne ograniczenia

Wprowadzenie do procesu karnego uzyskanych wyników z czynności O-R ma miejsce m.in. w oparciu o treść art. 167 k.p.k. przy zastosowaniu art. 168a, 168b, 237a k.p.k., a w odniesieniu do postępowania przygotowawczego również art. 297 k.p.k.²². Kwestionowanie wskazanych w akcie oskarżenia dowodów może być zarzutem apelacyjnym opartym na treści art. 170 § 1 pkt. 1 k.p.k. w zw. z art. 237a k.p.k.²³. Nie ma to jednak wiele wspólnego z ich sądową oceną, zarówno z punktu dopuszczalności, jak też wartości merytorycznej.

Zwrócić należy uwagę na stanowisko SN zawarte w uchwale 7 sędziów SN z 23.03.2011 r.²⁴ dotyczące wątpliwości interpretacyjnych związanych ze zgodą następczą, ale do podsłuchów zastosowanych przed dniem wejścia w życie zmian dokonanych w rozdziale 25 k.p.k. Z uzasadnienia rządowego projektu poprzedzającego zmiany dokonane ustawą z 24.02.2011 r.²⁵ wynika, że zostały one przygotowane w związku z koniecznością pilnej zmiany przepisów regulujących zarówno procesową kontrolę rozmów, jak i sferę czynności operacyjnych poddanych kontroli sądu lub prokuratora. Zasada rządów prawa zakłada, że ingerencja ze strony organów władzy wykonawczej w prawa jednostki powinna być przedmiotem skutecznej kontroli, która musi być przeprowadzana przez organy sądowe, które zapewniają najlepszą gwarancję niezależności,

²⁰ Szerzej: P. Krzemień [w:] K.J. Pawelec, P. Krzemień (red.), *Opiniowanie w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, Warszawa 2023, s. 399-405; K.J. Pawelec, *Informacje zawarte w systemach wspomagających kierującego i pojazdach autonomicznych oraz możliwościach procesowego wykorzystania w systemie cyberbezpieczeństwa. Udogodnienia oraz zagrożenia* [w:] J. Żylińska, K. Huczek, K. Borkowski (red.), *Wielowymiarowość cyberbezpieczeństwa*, Warszawa 2024, s. 157-177.

²¹ P. Rojek-Socha, *Kontrola operacyjna – sądy weryfikują to co służby chcą*, Prawo.pl, 5.09.2025.

²² K.J. Pawelec [w:] W. Cieślak, K.J. Pawelec, I. Tuleya, M. Gabriel-Węglowski (red.), *Praktyczny komentarz do zmian procedury karnej*, Warszawa 2017, s. 180-182; M. Błoński, *Zarys przedmiotowy i podmiotowy podsłuchu procesowego*, „Palestra” 2012, nr 7-8, s. 82-90; postanowienie SN z 1.06.2010 r., WZ 20/10, OSNwSK 2010/1, poz. 1146; postanowienie SA w Krakowie z 5.02.2009, II Akz 6/09, KZS 2009/2, poz. 41; M. Gabriel-Węglowski [w:] W. Cieślak, K.J. Pawelec, I. Tuleya, M. Gabriel-Węglowski (red.), *Praktyczny komentarz do zmian procedury karnej*, Warszawa 2017, s. 279-282.

²³ K.J. Pawelec, *Substituowanie*, s. 77; wyrok SA w Katowicach z 10.12.2012 r., II AKa 409/12, Lex/el.

²⁴ I KZP 32/10, OSNKW 2011, nr 3, poz. 22.

²⁵ Ustawa z 4.02.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011, poz. 273).

bezstronności oraz stosowania właściwej procedury, a realizacja tej zasady nie może być ograniczona czasem dokonywanej czynności operacyjnej²⁶.

Nie może być również wykorzystana treść sms-a bez wcześniejszego zarządzenia kontroli i utrwalania rozmów zgodnie z przepisami procedury karnej. Tego rodzaju działanie jest niedozwolone, podobnie jak włamanie do pomieszczenia i jego penetracja, nielegalne przejęcie korespondencji, w tym także elektronicznej itp. W polskiej procedurze karnej istnieją przepisy określające przesłanki podjęcia czynności operacyjno-rozpoznawczych. Brak natomiast jest przepisów regulujących losy dowodów czy informacji uzyskanych w następstwie czynności dokonanych z naruszeniem prawa. Zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów w postępowaniu dowodowym dopuszczalne jest przeprowadzanie wszelkich czynności dowodowych, za wyjątkiem objętych zakazami ich przeprowadzania²⁷.

Nie został zatem określony zakaz wykorzystywania tzw. owoców zatrutego drzewa, ale też przyzwolenie nie zostało wyraźnie określone mimo treści sprecyzowanych w przepisach art. 168a i 168b k.p.k. W nauce procesu karnego oraz judykaturze do lipca 2015r. występował spór w odniesieniu do regulacji, co do możliwości dopuszczenia w postępowaniu karnym dowodu będącego „owocem zatrutego drzewa”. Procedura karna obowiązująca do 16.04.2016 r. nie zawierała żadnej reguły dotyczącej tej materii. Konkretniej normy nie zawiera również Konstytucja RP. Stąd kwestia ta stała się elementem różnych wypowiedzi sądów. Na skutek zmian politycznych doszło do dwóch uregulowań tego problemu w art. 168a k.p.k., który pierwotnie wprowadził całkowity zakaz korzystania z dowodów pozyskanych w wyniku czynu zabronionego, a następnie zakaz ten został zniesiony²⁸.

Bibliografia

Błoński M., Zarys przedmiotowy i podmiotowy podsłuchu procesowego, „Palestra” 2012, nr 7-8.

Breczko B., Jak polskie służby inwigilują Polaków?, Gazeta Wyborcza z 31.07.2025.

Gabriel-Węglowski M. [w:] W. Cieślak, K.J. Pawelec, I. Tuleya, M. Gabriel-Węglowski (red.), Praktyczny komentarz do zmian procedury karnej, Warszawa 2017.

Gabriel-Węglowski M., Teoria owoców zatrutego drzewa, a dopuszczalność przeprowadzania w postępowaniu karnym, Warszawa 2021.

Kmiecik R., Postępowanie karne-procesowe-wykorzystanie wyników czynności operacyjno-rozpoznawczych, Glosa krytyczna do postanowienia SN z 10.11.2010 r., III KK 152/10, OSP 2011, nr 6, poz. 65.

Krzemień P. [w:] K.J. Pawelec, P. Krzemień (red.), Opiniowanie w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych, Warszawa 2023.

Kudła J., Czynności operacyjno-rozpoznawcze pozwalające na znalezienie dowodów. Glosa do wyroku SA z 29.01.2020r., II AKa 219/19, Lex/el.

Kudła J., Legalność oraz wadliwość dowodów uzyskanych w wyniku czynności operacyjno-rozpoznawczych, Warszawa 2020.

Kurzempa B., Kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych według przepisów Kodeksu postępowania karnego, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 3.

²⁶ Postanowienie SN z 26.04.2007r., I KZP 6/07, OSNKW 2007, nr 5, poz. 37.

²⁷ Wyrok SN z 2.02.2016r., IV KK 346/15, OSNKW 2016, nr 7, poz. 43; K.J. Pawelec, Substytuowanie..., s. 77-78.

²⁸ M. Gabriel-Węglowski, Teoria owoców zatrutego drzewa, a dopuszczalność przeprowadzania w postępowaniu karnym, Warszawa 2021, Lex/el; J. Kudła, Legalność oraz wadliwość dowodów uzyskanych w wyniku czynności operacyjno-rozpoznawczych, Warszawa 2020, Lex/el.

Opitek P., Aleksander T., Podstawy prawne użycia bezzałogowych statków powietrznych do realizacji czynności procesowych i operacyjno-rozpoznawczych, „Prokuratura i Prawo” 2024, nr 2.

Osiecki W., Kontrola rozmów telefonicznych w ustawodawstwie polskim, „Nowe Prawo” 1987, nr 9.

Pawelec K.J. [w:] M. Karpiuk (red.), Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego. Komentarz, Olsztyn 2017.

Pawelec K.J. [w:] W. Cieślak, K.J. Pawelec, I. Tuleya, M. Gabriel-Węglowski (red.), Praktyczny komentarz do zmian procedury karnej, Warszawa 2017.

Pawelec K.J., Informacje zawarte w systemach wspomagających kierującego i pojazdach autonomicznych oraz możliwościach procesowego wykorzystania w systemie cyberbezpieczeństwa. Udogodnienia oraz zagrożenia [w:] J. Żylińska, K. Huczek, K. Borkowski (red.), Wielowymiarowość cyberbezpieczeństwa, Warszawa 2024.

Pawelec K.J., Substytuowanie dowodowe nielegalnych czynności operacyjno-rozpoznawczych, „Przegląd Sądowy” 2018, nr 3.

Pawelec K.J., Zarys metodyki pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych, Warszawa 2021.

Pawelec K.J., Znaczenie dowodowe czynności operacyjno-rozpoznawczych w cyberprzestrzeni. Granice zastosowania i konieczne ograniczenia [w:] H. Wyrębek (red.), Bezpieczeństwo informacyjne. Wieloaspektowość poznania, Siedlce 2024.

Skorupka J. [w:] P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System prawa karnego procesowego. Postępowanie przygotowawcze, t. 10, Warszawa 2019.

Stefański R.A. [w:] Z. Gostyński (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 1998.

Tylman J. [w:] P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), System prawa karnego i procesowego, t. X, Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016.

Postanowienie SA w Krakowie z 5.02.2009, II Akz 6/09, KZS 2009/2, poz. 41.

Postanowienie SN z 1.06.2010 r., WZ 20/10, OSNwSK 2010/1, poz. 1146.

Postanowienie SN z 20.02.2023 r., II KK 2023, Lex nr 3549764.

Postanowienie SN z 26.04.2007 r., I KZP 6/07, OSNKW 2007, nr 5, poz. 37.

Wyrok SA w Katowicach z 10.12.2012 r., II AKa 409/12, Lex/el.

Wyrok SN z 2.02.2016 r., IV KK 346/15, OSNKW 2016, nr 7, poz. 43.